

Beata Stypułkowska

<https://orcid.org/0000-0002-8978-7190>

Wyższy Instytut Teologiczny w Częstochowie

Rozeznawanie dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym

Kierownictwo duchowe jest bardzo delikatną materią, w której może dojść do zaniedbań, nadużyć i manipulacji. W ostatniej dekadzie upublicznione zostały bulwersujące informacje o nadużyciach w kierownictwie duchowym, których dopuścił się Jean Vanier, założyciel wspólnot L'Arche oraz „Wiara i Światło”¹. Nie był to, niestety, odosobniony przypadek w odniesieniu do dorosłych kobiet ze strony kierownika duchowego, czego przykładem we Francji była sprawa dominikanina o. Thomasa Philippe'a, a w Polsce o. Pawła M.², który – jak się okazało – znał twórczość francuskiego zakonnika³. Z tego powodu zasadne wydaje się poruszenie zagadnienia rozeznawania duchowego przez penitenta w odniesieniu do kierownictwa duchowego. Nie chodzi jedynie o rażące przypadki nadużycia władzy duchowej, lecz również o bardziej

¹ Doniesienia te budzą również uzasadnione wątpliwości, zob. Z. Kobylińska, *Jean Vanier – wątpliwości na marginesie oskarżenia*, <https://ekai.pl/jean-vanier-watpliwosci-na-marginesie-oskarzenia/> (20.04.2020).

² Zob. *Oświadczenie Prowincjała ws. o. Pawła M.*, <https://info.dominikanie.pl/2021/03/oswiadczenie-provincjala-ws-o-pawla-m/> (20.03.2021). Artykuł został napisany przed ukazaniem się *Raportu Komisji ws. O. Pawła M.* w dniu 15 września 2021 roku.

³ W roku 2008 obronił doktorat zatytułowany *Maryja w teologii mistycznej M.D. Philippe'a OP*, a w mediach społecznościowych wypowiadał się, że w twórczości tego zakonnika znalazł prawdy, które karmiły jego życie wiary i pomagały mu zrozumieć własne doświadczenia. Por. P. Guzik, *Dominikańska recydywa*, https://wiesz.pl/2021/03/24/dominikanska-recydywa/?fbclid=IwAR1fIM6ugSUBGCWVRc18QSy_gednOTdN_1zKzU7N6-MWy6LKR5j2Jp6GI4 (24.03.2021).

subtelne sytuacje, odnoszące się na przykład do narzucania penitentce własnej duchowości czy upodobań dotyczących modlitwy i praktyk religijnych. Przez rozeznawanie duchowe rozumie się czynność badania, sprawdzania wiarygodności lub braku wiarygodności tego, co jest nam przedstawiane, aby móc daną rzecz przyjąć lub też odrzucić, ocenić jej wartość zgodnie z rzeczywistością lub nadać jej odpowiednio większe czy mniejsze znaczenie⁴. Zagadnienie rozeznawania duchowego w kierownictwie duchowym nie jest jeszcze poruszane w publikacjach, stąd trudno było znaleźć literaturę przedmiotu. Oparto się więc na dostępnych pozycjach z zakresu kierownictwa duchowego i rozeznawania, dostosowując treści do poruszanej problematyki.

W niniejszym artykule skoncentrowano się na dziewicach konsekrowanych z uwagi na specyfikę tego stanu, który charakteryzuje się wprawdzie dużą swobodą w prowadzeniu życia duchowego i doborze kierowników duchowych, ale zarazem dla którego w formacji przed konsekracją przewidziano towarzyszenie duchowe⁵. Również po konsekracji kierownictwo duchowe jest wskazane. Obecny artykuł jest ósmą publikacją autorki dotyczącą indywidualnych form życia konsekrowanego⁶ i wchodzi w zakres eklezjologii praktycznej. Skierowany jest do dziewic konsekrowanych oraz osób odpowiedzialnych za ich formację. Poruszono w nim kwestię osób, które służą dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym, źródeł duchowych w aspekcie kierownictwa duchowego, posłuszeństwa i oporu wewnętrznego w kierownictwie duchowym oraz procesu indywidualnego rozeznawania, które dotyczy kierownictwa.

⁴ M.R. Jurado, *Rozeznawanie duchowe. Teologia, historia, praktyka*, przekł. K. Homa, Kraków 2002, s. 21.

⁵ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ecclesiae Sponsae Imago. Instrukcja na temat „ordo virginum”*, Pelplin 2019, nr 99.

⁶ B. Stypułkowska, *Indywidualne formy życia konsekrowanego w kontekście Roku życia konsekrowanego*, „Częstochofskie Studia Teologiczne” 43 (2015), s. 117–145; B. Stypułkowska, *Biblijna katecheza o miłosierdziu skierowana do dziewic konsekrowanych. Przyczynek do formacji stałej*, w: *Oblicza miłosierdzia w Biblii*, red. J. Jaromin, Wrocław 2016, s. 97–122; B. Stypułkowska, *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych żyjących w świecie wynikające z duchowości monastycznej*, „Analecta Cracoviensia” 48 (2016), s. 195–222; B. Stypułkowska, *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, „Annales Canonici” 14 (2018) 2, s. 291–321; B. Stypułkowska, *Pustelnicy jako przedstawiciele indywidualnej formy życia konsekrowanego*, „Analecta Cracoviensia” 50 (2018), s. 125–160; B. Stypułkowska, *Formacja teologiczna w „ordo virginum”*, „Analecta Cracoviensia” 52 (2020), s. 89–129; B. Stypułkowska, *Maryja – Matka, Siostra i Nauczycielka dziewicy konsekrowanej*, „Częstochofskie Studia Teologiczne” 48 (2021), s. 99–125.

1. Osoby służące dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym

Życie według woli Bożej zakłada jej poszukiwanie, odkrywanie i pełnienie. Wiąże się to z dokonywaniem osądu swoich wyborów, weryfikowaniem ich i porządkowaniem działania opartego na rozeznawaniu tego, co jest ważne. Cechą dojrzałej osoby jest dojrzałe sumienie, które charakteryzuje samodzielność rozstrzygnięć⁷. Sumienie osądza konkretne wybory, aprobując te, które są dobre, i potępiając te, które są złe⁸. Są jednak takie sytuacje, w których własny sposób nie wystarcza, potrzebne jest również kierownictwo duchowe. W duchowości monastycznej wyrażało się w otrzymywaniu słowa pouczenia od ojca duchowego, starca⁹. Dzisiaj dziewica konsekrowana za ojca duchowego, od którego otrzymuje „słowo zbawienia”, może uważać trzy osoby: kierownika duchowego, stałego spowiednika i biskupa diecezjalnego. Ich charyzmat polega na słuchaniu, mądrym rozróżnianiu i nauczaniu¹⁰. W odniesieniu do biskupa jest to często także konkretne posłanie w formie misji kanonicznej, mandatu do nauczania lub zezwolenia na działanie. Temu słowu otrzymanemu od ojca należy być bezwzględnie posłusznym. Jednakże nie wszystko to, co dzieje się w kierownictwie duchowym, ma rangę tego słowa. Dziewica konsekrowana powinna świadomie korzystać z kierownictwa duchowego, mając na uwadze również okoliczności, które przeszkadzają w kierownictwie.

Utrudniać kierownictwo duchowe może tzw. przeniesienie, czyli szczególna nieświadoma lub świadoma projekcja, o której mowa w książkach traktujących o kierownictwie duchowym¹¹. Janet K. Ruffing RSM wymienia cztery odrębne,

⁷ Por. S. Kisiel, *Niektóre aspekty kształtowania u młodzieży dojrzałego sumienia*, „Collectanea Theologica” 56 (1986) f. 2, s. 55–56.

⁸ Por. Rz 1, 32; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 1777.

⁹ Uczeń pytał starca: „Abba, powiedz mi słowo, jak mam się zbawić”. Pytanie to można było zadawać wielu starcom, aż znaleziono ostateczną odpowiedź, można było też udać się do starszego cieszącego się poważaniem, który wzbudzał całkowite zaufanie. Niekiedy najslawniejsi starcy nie odpowiadali w ogóle lub udzielali odpowiedzi po upływie kilku dni, czekając, aż Bóg da im całkowitą pewność w sprawie brata i jego problemu. Por. V. Desprez, *Początki monastycyzmu*, t. 1: *Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do soboru efeskiego (431)*, przekł. J. Dembska, red. naukowa M. Starowiejski, Kraków-Tyniec 1999, s. 389.

¹⁰ Por. S.T. Zarzycki, *Abba*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 31.

¹¹ Por. W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, przekł. P. Samerek, J. Oniszczuk, Kraków 1992, s. 201–220; K. Dyrek, *Trudności w relacji między kierownikiem duchowym i osobą prowadzoną podczas kierownictwa duchowego*, w: *W kręgu kierownictwa duchowego*, t. 2,

choć mogące nakładać się na siebie, możliwe sytuacje. Pierwsza występuje wtedy, gdy osoba korzystająca z kierownictwa idealizuje kierownika, gdyż on uosabia lub symbolizuje te ideały duchowe, do których osoba ta aspiruje. Druga sytuacja występuje wtedy, gdy u osoby korzystającej z kierownictwa dochodzi do nieświadomego utożsamienia prowadzenia przez kierownika duchowego z wolą samego Boga. Trzecia sytuacja wiąże się z wytworzeniem przez osobę kierowaną szczególnej więzi z kierownikiem na kształt przyjaźni duchowej. W czwartej sytuacji osoba kierowana identyfikuje kierownika z jakąś konkretną instytucją kościelną czy zgromadzeniem¹². W kierownictwie duchowym dochodzi jeszcze zazwyczaj relacja między kobietą (dziewicą konsekrowaną) a mężczyzną (biskupem, spowiednikiem, kierownikiem duchowym), dlatego też niezmiernie ważne jest uświadomienie sobie charakteru tych relacji¹³.

Wymienione sytuacje występujące w kierownictwie duchowym mogą wpływać na rozeznawanie woli Bożej i utrudnić wprowadzanie słowa Bożego w życie, mogą też sprzyjać nadużyciom, o jakich była mowa na początku artykułu. Dziewica konsekrowana powinna roztropnie czuwać nad przebiegiem kierownictwa, mając na uwadze swój rozwój duchowy i przyjmując pełną odpowiedzialność za własną formację, nie przerzucając jej na kierowników duchowych. Przy wytworzeniu się więzi przyjaźni między dziewczicą konsekrowaną a kierownikiem może dojść do zaniechania kierownictwa, a skoncentrowaniu się na relacji międzyludzkiej. Relacja przyjaźni wymaga dojrzałości obu stron i szczególnego zwrócenia uwagi na konieczność budowania więzi przede wszystkim z Bogiem. Natomiast idealizowanie kierownika przez dziewczicę konsekrowaną może utrudnić próbę zobiektywizowania jego nauczania, zwłaszcza zintegrowania go z innymi źródłami życia duchowego, o czym będzie mowa później. W przypadku pojawiania się problemu identyfikowania wskazań kierownika duchowego z głosem Boga dziewczica konsekrowana winna mieć świadomość, że kierownik duchowy, spowiednik, biskup są konkretnymi

Kraków 1994, s. 55–56; J.K. Ruffing, *Kierownictwo duchowe. Dalsze etapy*, przekł. K. Gdowska, Kraków 2010, s. 171–198.

¹² Zob. J.K. Ruffing, *Kierownictwo duchowe*, s. 187.

¹³ Na ten temat cenne uwagi na płaszczyźnie psychologicznej podają: A.M. Pudelko, *Ksiądz i siostra zakonna – przestrzenie spotkania*, „Pastores. Kwartalnik poświęcony formacji kapłańskiej” (2020) nr 1 (86), s. 40–47 (ważny jest zwłaszcza fragment poświęcony kierownictwu duchowemu – s. 43–46); *Bez niejasności w relacjach*. Z Agatą Rusak, psychologiem, psychoterapeutą i superwizorem Stowarzyszenia Psychologów Chrześcijańskich rozmawia Marcin Walczak, „Pastores. Kwartalnik poświęcony formacji kapłańskiej” (2020) nr 1 (86), s. 67–82.

ludźmi, którzy mogą się mylić. Ich słowa i decyzje nie muszą być przemyślane, trafne i zgodne z wolą Bożą. Dziewica konsekrowana powinna kierować się własnym sumieniem i podejmować samodzielne decyzje. W kierownictwie duchowym nie chodzi o to, by każdą rzecz przedstawiać osądowi kierownika, ale o to, by pytać o sprawy istotne. Wiele odpowiedzi na swoje pytania dziewica konsekrowana może znaleźć samodzielnie w dokumentach kościelnych. Jeśli chodzi o kierownika duchowego, dobrze jest mieć jego wsparcie przy podejmowaniu działania, ale nie jest ono konieczne; niekiedy jest wręcz niemożliwe, np. przy zbytnej odległości zamieszkania i rzadkim kontakcie. W odniesieniu do stałego spowiednika, gdy pojawią się jakieś wątpliwości, można skorzystać z posługi kogoś innego. W odniesieniu do biskupa diecezjalnego warto pamiętać o potrzebie uwzględnienia różnych okoliczności przy przedstawianiu własnych projektów.

W traktowaniu biskupa, spowiednika i kierownika duchowego jako przedstawicieli Boga, a konkretnie Chrystusa, który dla dziewicy konsekrowanej jest Oblubieńcem, warto zdawać sobie sprawę z granic kierownictwa duchowego. Dziewica konsekrowana nie składa ślubu posłuszeństwa, nie jest posyłana przez władzę kościelną do konkretnego działania, dlatego też do niej należy w głównej mierze rozeznawanie własnego zaangażowania w Kościele¹⁴. Ci, którzy jej w tym pomagają, są przyjaciółmi Oblubieńca, a nie Oblubieńcem. Relacja, jaka istnieje między dziewicą konsekrowaną a Chrystusem, jest relacją między kobietą a Synem Bożym, któremu konsekrowana została poślubiona w obrzędzie konsekracji dziewic¹⁵. Jest ona niepowtarzalna i ukryta dla innych. Kierownictwo duchowe jest ważną pomocą dla dziewicy konsekrowanej, ale nie zastąpi jej własnego poszukiwania odpowiedzi na miłość Chrystusa. Wprawdzie istnieje nurt kierownictwa duchowego zajmujący się miłością

¹⁴ Ślub czy przyrzeczenie posłuszeństwa, na mocy którego osoba konsekrowana podejmuje określone zadania w Kościele, sprzyja rozeznawaniu woli Bożej. Prezbiterzy, składając przyrzeczenie posłuszeństwa w czasie przyjmowania sakramentu święceń, oddają się do dyspozycji swego biskupa. W odniesieniu do dziewic konsekrowanych nie ma takiej sytuacji. Wprawdzie dziewica konsekrowana oddaje się na służbę Kościołowi, jednakże do niej należy troska o swoje utrzymanie, które często wymaga pracy w świeckim zawodzie, stąd jej więzi z biskupem są inne niż prezbiterów.

¹⁵ Pontyfikał rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II, *Obrzędy konsekracji dziewic*, wydanie wzorcowe, Katowice 2001, nr 17; *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984, kan. 604 § 1.

oblubieńczą¹⁶, jednakże korzystanie z takiego kierownictwa nie zawsze jest wskazane.

Rozróżniając miejsce kierownika duchowego, spowiednika i biskupa diecezjalnego w kierownictwie duchowym, należy oddzielić ich zadania. Korzystne jest sformułowanie na piśmie przez dziewicę konsekrowaną statutu personalnego¹⁷ czy indywidualnego programu formacyjnego¹⁸, w których zostanie scharakteryzowana duchowość, jaką się ona kieruje, a także zostanie opisany cykl dzienny, tygodniowy, miesięczny i roczny, będący podstawą do konkretnych postanowień i rozliczeń. Dokumenty te mogą być punktem odniesienia w kierownictwie duchowym. Biskup zwykle zatwierdza statut personalny, ale może mu być znany również indywidualny program formacyjny. Natomiast, gdy chodzi o kierownika duchowego i spowiednika, to znajomość statutu personalnego i indywidualnego programu formacyjnego jest bardzo wskazana. Zwykle jako cel kierownictwa duchowego wymienia się pomoc w pogłębianiu więzi z Bogiem, a zadanie kierownika duchowego określa się jako zobowiązanie tylko do tego, by wspomagać wzrost relacji między kierowanym a Bogiem¹⁹. Współcześnie też zwykło się częściej mówić o towarzyszeniu duchowym niż o kierownictwie. Zmiana terminologii wskazuje na charakter spotkań, w których kierownik jest bardziej towarzyszem i świadkiem niż osobą udzielającą dyrektyw z pozycji autorytetu. Jednakże, gdy kierownictwo duchowe dokonuje się w ramach spowiedzi, a tak jest najczęściej²⁰, to słowa, które padają, nie powinny być kwestionowane bez ważnej przyczyny. W niniejszym artykule jako cel kierownictwa przyjęto pomoc zarówno w odniesieniu do modlitwy, jak i działania. Posługa kierownika duchowego polega w tym ujęciu na pomocy w rozeznawaniu zaangażowania w Kościele i udzielaniu rad dotyczących życia duchowego, by działanie wypływało z modlitwy. Dziewice konsekrowane

¹⁶ Por. J.K. Ruffing, *Kierownictwo duchowe*, s. 109–137.

¹⁷ Praktyka sporządzania statutu personalnego istnieje w odniesieniu do pustelników. Proponowana jest również w odniesieniu do dziewic konsekrowanych. Sprawa ta była poruszana na spotkaniu Podkomisji KEP ds. IFŻK we Wrocławiu 21 kwietnia 2018 roku. Zob. Notatka ze spotkania we Wrocławiu, 20-21 kwietnia 2018, www.ifzk.episkopat.pl/dokumenty/wroclaw_2018.pdf (11.02.2019). Statut personalny z założenia powinien być niezmienny, a ewentualne zmiany powinny być dokonywane niezwykle rzadko.

¹⁸ Por. E. Weron, *Kierownictwo duchowe*, Poznań–Warszawa 1983, s. 142. Indywidualny program formacyjny w przeciwieństwie do statutu personalnego zakłada większą elastyczność i może być częściej modyfikowany.

¹⁹ Por. W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, s. 7.

²⁰ Por. E. Weron, *Kierownictwo duchowe*, s. 135.

są osobami zaślubionymi Chrystusowi, a więc posiadającymi silną więź z Bogiem, oraz przeznaczonymi na służbę Kościołowi, co może nie od razu być uświadomione i przyjęte w ramach formacji przed konsekracją, a co jest ważne ze względu na specyfikę *ordo virginum*. Przede wszystkim należy podkreślić, że posiadanie kierownika duchowego nie jest konieczne w życiu duchowym, niekiedy zaś wskazane jest też, by osoba konsekrowana zmieniła swojego kierownika, gdy kierownictwo nie służy rozeznawaniu woli Bożej i rozwijaniu więzi z Chrystusem. Dojrzałość osoby kierowanej wymaga tego, by także ona dokonywała oceny kierownictwa, któremu podlega. Złe kierownictwo może nie rozwijać posłuszeństwa względem słowa Bożego. Posługa ta wymaga współpracy z Duchem Świętym, który działa w osobie konsekrowanej oraz przez kierownika. Jeżeli dziewica konsekrowana nie ma kierownika duchowego, wydaje się, że pomocy w rozeznawaniu zaangażowania w Kościele winien udzielić referent ds. indywidualnych form życia konsekrowanego w diecezji, którego rola zbliżona jest bardziej do kierownika duchowego niż przełożonego.

Posługa stałego spowiednika polega na spowiadaniu, pomocy w pracy nad sobą przez dawanie wskazówek i udzielanie rad dotyczących życia duchowego. Relacja ze stałym spowiednikiem dotyczy spowiedzi i skoncentrowana jest na pracy nad sobą. Dziewica konsekrowana nie powinna przerzucać na spowiednika odpowiedzialności za swój proces zbliżania się do Boga. To do dziewicy konsekrowanej należy formułowanie postanowień dotyczących rachunku szczegółowego, w tym także ułożenie pytań do rachunku sumienia uwzględniających okoliczności jej życia i pracy, czy też określenie wady głównej²¹, ale do spowiednika należy pouczenie i podanie bliższych wskazówek, wobec których dziewica konsekrowana winna być posłuszna. Gdy w naukach spowiednika coś konsekrowaną niepokoi, wówczas powinna skorzystać z posługi kogoś trzeciego, aby upewnić się w danej materii. Spowiednik nie może wymagać dla siebie wyłączności, ani tym bardziej nakazywać milczenia odnośnie do swoich nauk. Do takiej sytuacji dochodzi jednak niezwykle rzadko. Dziewica konsekrowana nie może bowiem wszystkiego kwestionować. Zaufanie ze strony osoby prowadzonej jest kwestią kluczową w każdym kierownictwie.

Posługa biskupa polega na rozeznawaniu działania Ducha Świętego. Zewnętrznym przejawem posługi biskupa są wyrażenie lub nie wyrażenie zgody na realizację projektów diecezjalnych oraz jego decyzje dotyczące przedstawianych spraw. Chociaż instrukcja *Ecclesiae Sponsae Imago* mówi o osobistej odpowiedzialności biskupa diecezjalnego za *ordo virginum* w diecezji, co zakłada

²¹ Por. E. Weron, *Kierownictwo duchowe*, s. 141.

utrzymywanie kontaktów z każdą dziewicą konsekrowaną²², to w praktyce diecezjalnej różnie to może wyglądać. Nawet w sytuacji, gdy konsekrowana nie ma osobistej styczności ze swoim biskupem, oddziałuje on na nią przez swoje inicjatywy diecezjalne i listy pasterskie skierowane do wszystkich wiernych diecezjan, dlatego i w tym przypadku można mówić o pewnej formie duchowego kierownictwa.

2. Źródła życia duchowego w aspekcie kierownictwa duchowego

Rozeznawanie dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym oparte jest na dążeniu do integracji wszystkich duchowych źródeł. Należą do nich przede wszystkim: słowo Boże, zawarte w Piśmie Świętym i Tradycji Kościoła²³; duchowość chrześcijańska, którą sobie konsekrowana wybrała wraz z liturgią, oraz głos serca, czyli wewnętrzne przekonanie dziewicy konsekrowanej w jakiejś sprawie, uzyskane podczas modlitwy.

Słowo Boże, które przekazane jest w Piśmie Świętym i Tradycji, winno być głównym źródłem życia duchowego. Dziewica konsekrowana ma obowiązek znać słowo Boże, tzn. powinna zgłębiać Pismo Święte i czytać dokumenty kościelne, które odnoszą się do jej stanu życia. Wprowadzanie słowa Bożego w życie jest realizacją rady posłuszeństwa wobec Chrystusa. Z modlitwy powinno wynikać działanie i na modlitwie powinna być rozważana decyzja podejmowania konkretnych działań. Kierownictwo duchowe, które oparte jest na konkretnych źródłach wiary, staje się czytelne i możliwe do weryfikacji. Gdy kierownik duchowy powołuje się na Pismo Święte i prowadzi osobę konsekrowaną do czytania i wsłuchiwania się w teksty biblijne, można przyjąć, że kierownictwo idzie w dobrym kierunku. Pozostaje kwestia poprawnej interpretacji tekstów i związanej z nią aktualizacji. Dziewica konsekrowana musi pamiętać, że Pismo Święte jest zwyczajnym sposobem na poznanie Jezusa Chrystusa. Święty Hieronim wypowiedział znamienne zdanie, że nieznamość

²² Zob. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ecclesiae Sponsae Imago*, nr 46–50.

²³ Zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, nr 27, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.html (10.01.2022); Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998, nr 95; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, nr 32.

Pisma Świętego jest nieznaną Chrystusa²⁴. Jeżeli konsekrowana chce okazać posłuszeństwo swojemu Oblubieńcowi, nie może zrezygnować z poznania tekstów, przez które On mówi i które mówią o Nim. Znajomość Pisma Świętego, o jaką tu chodzi, zdobywa się przez praktykę *lectio divina*²⁵. Praktykę tę należy dostosować do swoich warunków życia²⁶. *Meditatio* będzie polegało na długotrwałej recytacji danego tekstu i stopniowym odnoszeniu go do swojego życia²⁷. Jeżeli kierownik duchowy ma własne doświadczenie praktykowania *lectio divina*, istnieje niebezpieczeństwo narzucania dziewicy konsekrowanej własnych odpowiedzi na słowo Boże. Teksty, które przemawiają do kierownika, niekoniecznie muszą stać się ważne dla dziewicy konsekrowanej. Podobnie dziewica konsekrowana będzie miała swoje teksty, które dla kierownika będą

²⁴ Św. Hieronim, *Z Prologu do komentarza Księgi Izajasza proroka*, w: *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*, t. 4: *Okres zwykły, tygodnie XVIII–XXXIV*, Poznań 1988, s. 1226. Przytacza te słowa Sobór Watykański II w konstytucji *Dei verbum*, nr 25, wzywając wiernych, a zwłaszcza tych, którzy głoszą słowo, aby przyłączyli się do Biblii.

²⁵ Papież Benedykt XVI w adhortacji *Verbum Domini* poświęcił tej metodzie dużo uwagi jako najlepiej służącej spotkaniu z Chrystusem, żywym Słowem Bożym. Zob. Benedykt XVI, Posynodalna adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini*, nr 87 https://www.vatican.va/content/dam/benedict-xvi/pdf/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf (10.01.2022). Na temat *lectio divina* zob. B. Secondin, *Modlitewna lektura Pisma Świętego*, t. 1: *Zasady, przykłady i metoda medytacji „lectio divina” w grupie i dla osób indywidualnych*, przekł. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006; B. Secondin, *Modlitewna lektura Pisma Świętego*, t. 2: *27 przykładów, aby nauczyć się medytacji „lectio divina”*, przekł. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006; „*Uważajcie, jak słuchacie*” (Łk 8, 18). *Teoria i praktyka „lectio divina”*, red. H. Witczyk, S. Haręzga, Kielce 2003; M. Masini, *Wprowadzenie do „lectio divina”*. *Teologia, metoda, duchowość, praktyka*, tł. B. Żurowska, Kraków 2001; J. Kochel, *W szkole słowa Bożego. Medytacje w rytmie „lectio divina”*, Opole 2001; J. Kudasiewicz, *Modlitwa Biblią. Wprowadzenie do „lectio divina”*, Kielce 2000; K. Wons, *Jak żyć słowem Bożym na co dzień*, Kraków 2000; W. Zatorski, *Usłyszeć słowo Boże. Praktyka „lectio divina”*, Kraków 1999; E. Bianchi, *Przemodlić Słowo. Wprowadzenie do „lectio divina”*, tł. A. Tronina, Kraków-Tyniec 1998.

²⁶ Por. B. Stypułkowska, *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych*, s. 215.

²⁷ Poszczególne etapy (*lectio, meditatio, contemplatio*) można rozłożyć na cały dzień, można też praktykować tylko *lectio* lub *meditatio*. Przy *lectio* należy podjąć wysiłek poprawnego zrozumienia tekstu biblijnego. *Meditatio* natomiast, według praktyki monastycznej, polega na długotrwałej recytacji danego tekstu i stopniowym zderzaniu go z życiem mnicha. W ten sposób dochodzi się nie tylko do zrozumienia danego fragmentu biblijnego, ale również do wyjaśnienia, co należy uczynić w danej sytuacji. Por. S. Hiżycki, *Czy mnich może złamać obietnicę daną przełożonemu?*, „*Cenobium*” (2017) nr 24, s. 72. Dziewica konsekrowana, stosując medytację biblijną, winna wchodzić w głębsze poznanie swojego Oblubieńca i słuchanie Jego głosu. Kierowanie się rytmem *lectio divina* w ciągu dnia rodzi określony styl życia, nastawiony na słuchanie słowa Bożego, bez czego nie można być mu posłusznym.

niejako zamknięte. Praktyka podawania przez różne portale internetowe tzw. słów biblijnych na dany dzień, które mają być dla czytelnika słowem życia, nie uwzględnia tej prawdy, że Bóg przemawia do każdego na swój sposób²⁸. Słowo życia nie może być przez nikogo narzucone. Nawet w odniesieniu do tekstów liturgicznych, przez które Bóg bezpośrednio przemawia do zgromadzonych i które są słowem na „tu i teraz”, zauważa się, że dla poszczególnych ludzi inne wersety biblijne są wiodące i na co innego zwracają uwagę. Dzieje się tak dlatego, że chrześcijanin pod wpływem czytania w Duchu może wydobyć z czytanego fragmentu słowo życia dla siebie. Dziewica konsekrowana pod wpływem Ducha Świętego każdego dnia może wyznaczyć dla siebie tekst wiodący, który będzie przedmiotem jej *lectio divina*. Winna ona samodzielnie podchodzić do tekstów biblijnych, wsłuchując się w to, co Oblubieniec mówi do jej serca²⁹. Kierownik duchowy może zasugerować pewne teksty, pomóc w ich interpretacji, ale nie powinien dawać ostatecznych rozwiązań. Mądry kierownik będzie raczej sugerował przeczytanie pewnych tekstów niż nakazywał, w myśl słów Pieśni nad pieśniami: „nie budźcie ze snu, nie rozbudzajcie ukochanej, póki sama nie zechce” (Pnp 3, 5). Kierownik powinien mieć wiedzę na temat różnych ksiąg biblijnych i fragmentów, opartą na opracowaniach współczesnych biblistów. Winien także zachęcać dziewicę konsekrowaną do studiowania zagadnień biblijnych i pogłębiania znajomości Pisma Świętego. Na pewno w indywidualnej lekturze tekstów biblijnych potrzebna jest umiejętność formułowania kerygmatu, dokonywania aktualizacji oraz stosowanie metody zwanej „słowo Boże jako lustro”, polegającej na „przeglądaniu się w słowie Bożym”, odczytywaniu w nim prawdy o sobie i odkrywaniu wezwania Bożego. Te czynności każdy musi podjąć osobiście, nie można w tym nikogo wyręczyć.

Gdy chodzi o nauczanie Kościoła, to przede wszystkim odnosi się ono do obowiązków osoby konsekrowanej określonych w kodeksie prawa kanonicznego³⁰ oraz w *Obrzędzie konsekracji dziewic*³¹, co też powinno być przedmiotem kierownictwa duchowego, bowiem posłuszeństwo tym normom jest wyrazem posłuszeństwa wobec Chrystusa. Warto, by dziewica konsekrowana co jakiś czas powracała do czytania obrzędów konsekracji, zwłaszcza modlitwy konsekracyjnej. Wśród innych dokumentów kościelnych, które dotyczą dziewic konsekrowanych, z pewnością należy wyróżnić adhortację

²⁸ Por. K. Wojciechowska, *Słowo Boże w pieluchach*, „Znak” (2020) nr 77, s. 64–65.

²⁹ Por. Oz 2, 16.

³⁰ *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 663–664.

³¹ *Wprowadzenie ogólne*, w: *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 2.

św. Jana Pawła II *Vita consecrata*³² i instrukcję na temat *ordo virginum* Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego *Ecclesiae Sponsae Imago*. Dokumenty te również powinny pojawić się w kierownictwie duchowym. Jeżeli kierownik duchowy nie odwołuje się do tych dokumentów, propozycja uwzględnienia ich w formacji winna wyjść od dziewicy konsekrowanej, ponieważ dają one wytyczne do sposobu życia konsekrowanej, a tym samym do relacji z Bogiem. Dzieła diecezjalne, jakie podejmuje dziewica konsekrowana, winny łączyć się z jej obowiązkami, wyrażonymi w obrzędach³³, gdyż są one komplementarne. Ponieważ obejmują one różne rodzaje działalności, oczywiste jest, że różne obowiązki w różnym stopniu będą wypełniane przez konkretną dziewicę konsekrowaną. O zakresie wypełniania obowiązków powinna ona rozmawiać z kierownikiem duchowym i trzymać się jego wskazówek. To właśnie z nim dziewica konsekrowana winna rozeznawać swoje zaangażowanie w Kościele, decydujący głos pozostawiając biskupowi diecezjalnemu.

Określenie własnej duchowości może znacznie pomóc dziewicy konsekrowanej w pogłębianiu życia duchowego, gdyż wówczas jej lektury będą bardziej usystematyzowane i określone. Nie da się przeczytać wszystkich wartościowych ksiązek z zakresu życia duchowego, dlatego warto poznać swoje duchowe predyspozycje i zgodnie z nimi pogłębiać swoją formację. Lepiej przeczytać mniej tekstów, ale z większą uwagą i zastanowieniem, niż wiele tekstów w sposób powierzchowny. Oczywiście nie wszystkie pozycje są na tyle wartościowe, by przykładać do nich wagę. Lektury winny być zatem starannie dobrane i w tym może pomóc kierownik duchowy, pod warunkiem, że ma orientację, zarówno w opracowaniach, jak i tekstach źródłowych danej duchowości. Możliwa jest taka sytuacja, że kierownik duchowy będzie reprezentować duchowość, która jest wybrana również przez dziewicę konsekrowaną. Jeżeli tak nie jest, kierownik duchowy winien być delikatny w kierownictwie, winien wzmacniać duchowość, która jest bliska dziewicy konsekrowanej, a nie swoją własną. Jeżeli dziewica konsekrowana nie potrafi określić własnej duchowości lub jej duchowość jest wypaczona błędnymi naukami, zadaniem kierownika jest udzielenie pomocy w odkryciu swojej duchowości lub skorygowaniu jej. Duchowość dziewicy konsekrowanej może się dziś kształtować pod wpływem

³² Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie *Vita consecrata*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_25031996_vita-consecrata.html (10.01.2022).

³³ Zob. *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 2.

różnych wypowiedzi na tematy duchowe w mediach społecznościowych. W Internecie można spotkać wiele takich wypowiedzi, zarówno ze strony osób duchownych, jak i świeckich, które wzajemnie się wykluczają. Niektóre z nich wywołują ożywione dyskusje i niekończące się polemiki. Jeżeli dziewica konsekrowana nie radzi sobie z właściwą oceną tych wypowiedzi, kierownik winien czuwać nad tym, by jego podopieczna nie ulegała sądom ludzi, którzy podważają autorytet papieski lub kwestionują przepisy kościelne. Czujnością w tej sprawie musi się wykazywać również dziewica konsekrowana. Gdy zauważy ona, że jej kierownik kwestionuje decyzje papieskie lub w sposób subiektywny interpretuje przepisy kościelne, winna zakończyć takie kierownictwo. Nawet wobec objawień prywatnych uznanych przez Kościół warto zachowywać dystans, gdyż wiara w objawienia nie jest konieczna do zbawienia i lepiej w nauczaniu kościelnym się od nich powstrzymywać. Jeżeli kierownik duchowy byłby zafascynowany jakimiś objawieniami i nauczaniem współczesnych proroków, dla dziewicy konsekrowanej winien być to sygnał do konieczności zweryfikowania kierownictwa. Może to być trudne dla osoby, która jest pod dużym wpływem swojego kierownika albo sama jest zafascynowana jakimiś objawieniami. Konfrontowanie uznanych objawień z nauczaniem Kościoła i szukanie zrozumienia przedstawianych prawd w kontekście całości Bożego objawienia oraz szukanie powiązań z innymi prawdami wiary i umiejscowienie ich w hierarchii prawd objawionych wydaje się wskazane do tego, by obiektywnie ustosunkować się do głoszonych nauk. Ważne jest, by nauczanie, które dziewica konsekrowana słyszy, było spójne ze słowem Bożym, w tym także z urzędowym i powszechnym nauczaniem biskupów³⁴.

Gdy chodzi o związek duchowości z liturgią, to można dostrzec, że nie każda duchowość w równym stopniu przywiązuje wagę do liturgii. A przecież z uczestnictwem w liturgii wiąże się karmienie się pokarmem duchowym. Chodzi o pokarm słowa Bożego i Chleba eucharystycznego, bez którego życie duchowe nie może się rozwijać. Zatem formacja liturgiczna, uczestniczenie w liturgii i coraz głębsze korzystanie z sakramentów winny stanowić dodatkowe zagadnienie poruszane podczas kierownictwa duchowego, bez względu na duchowość, którą kieruje się dziewica konsekrowana. Modlitwa liturgiczna

³⁴ Wprawdzie kierownik duchowy nie musi być specjalistą w teologii ani głębokim znawcą wszystkich jej dziedzin, ale powinien mieć solidne przygotowanie teologiczne, polegające na znajomości treści dogmatycznych i ich uwarunkowań przez kulturę i założenia filozoficzne oraz zmysł wiary, który pomoże oceniać współczesne znaki czasu. Por. W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, s. 172.

i modlitwa prywatna dziewicy konsekrowanej powinny tworzyć całość i rozwijać relację oblubieńczą z Bogiem. Rozpoznaniu duchowemu będzie podlegać prowadzenie we wzmacnianiu postaw wewnętrznych i zewnętrznych, które odpowiadają prawdziwemu „zmysłowi” kościelnemu, a dotyczą sprawowania kultu i przyjmowania sakramentów, współżycia kościelnego, przekazywania nauki wiary czy pełnienia dzieł miłosierdzia³⁵. Dziewica konsekrowana winna badać, czy przekazywane nauki są zgodne z Magisterium, czy też wypływają z prywatnych przekonań kierownika.

Głos serca, czyli wewnętrzne przekonanie o jakiejś sprawie, uzyskane podczas modlitwy, winno być brane pod uwagę w kierownictwie duchowym na równi z innymi źródłami. Bóg obiecuje bowiem swojej oblubienicy, że wyprowadzi ją na pustynię i będzie mówił do jej serca³⁶. Chrystus, który jest Słowem, mówi przede wszystkim przez swoje słowo, które jest zawarte w Piśmie Świętym. Ale nie tylko. Chrystus mówi też do swojej oblubienicy przez myśli i pragnienia. Bóg, który jednoczy się z człowiekiem przez przymierze miłości, uzdalnia konsekrowaną do stawania się z Nim jednym Ciałem. Najgłębsze pragnienia dziewicy konsekrowanej, które odnoszą się do Boga, uzewnętrzniają się w podejmowaniu działalności, która jest zamierzona przez Boga i przez Niego inspirowana, oraz wyrażają się w upodobaniu do określonych form modlitwy i praktyk religijnych, dzięki którym dziewica konsekrowana zbliża się do Boga. Dziewica konsekrowana w swoim procesie szukania Boga przez wsłuchiwanie się w siebie odkrywa głos Boży, który jest głosem w jej sercu. Aby ten głos był słyszany, potrzebuje ona odpowiednich warunków, jakimi są stan łaski uświęcającej, wyciszenie i dystans wobec nauk i wskazówek przekazywanych przez innych ludzi. Głos serca wymaga rozoznania; może się ono dokonywać z pomocą kierownika duchowego w ramach znanej praktyki rozoznawania duchów. Jej przedmiotem są stany ducha, oświecenia i poruszenia, skłonności i dążenia, duchy, które działają w człowieku³⁷. Analiza wewnętrznych poruszeń, charakterystyczna współcześnie dla duchowości ignacjańskiej, jest obecna już w czasach patrystycznych pod nazwą „myśli”, polega ona na rozoznawaniu, czy dane myśli pochodzą od nas samych, od Boga czy od złego ducha. Rozoznawanie to domaga się potwierdzenia ze strony kogoś drugiego. W czasach patrystycznych „wyjawianie myśli” było praktyką duchową polegającą na wyjawianiu ojcu duchowemu przez ucznia

³⁵ Por. M.R. Jurado, *Rozoznawanie duchowe*, s. 204–215.

³⁶ Por. Oz 2, 16.

³⁷ Por. M.R. Jurado, *Rozoznawanie duchowe*, s. 24.

wszystkich swych myśli, wewnętrznych poruszeń, odczuć i duchowych stanów w celu obiektywizacji myśli i pragnień, dostrzeżenia rzeczywistych celów duchowych, zrozumienia nie zawsze uświadomionych motywacji i ukrytych niebezpieczeństw, a ostatecznie poznania siebie i swego wnętrza³⁸. Jednym z celów ojcostwa duchowego było nauczenie rozeznawania. Dawni mistrzowie duchowi nie zapisywali reguł rozeznawania, gdyż uważali, że można je przekazać jedynie przez osobisty kontakt, w relacji duchowej³⁹. Nie wszyscy jednak kierownicy duchowi mają praktykę w rozeznawaniu myśli, stąd niejednokrotnie chrześcijanin sam musi podejmować refleksję nad swoimi motywami postępowania, prosząc o światło Ducha Świętego w tej materii. Dlatego też dziewica konsekrowana winna mieć na uwadze konieczność samodzielnego rozeznawania swych myśli, poddając pod obserwację swój stan ducha, nawet gdy początkowo będzie błędzić w tej materii. Przykład wielu świętych wskazuje na to, że także osoby nieposiadające kierowników duchowych mogą osiągnąć w życiu wysoki stopień przyłgnięcia do Boga i realizować zamierzenia, które mają trwałą wartość.

3. Sprawa posłuszeństwa i wewnętrznego oporu w kierownictwie duchowym

W relacji z Bogiem ważne jest posłuszeństwo. Chodzi o posłuszeństwo słowu Bożemu, a w praktyce posłuszeństwo prawdzie odczytanej z tekstów biblijnych, posłuszeństwo normom i wskazówkom zawartym w dokumentach kościelnych, posłuszeństwo kościelne, czyli posłuszeństwo wobec spowiedników i biskupa oraz posłuszeństwo głosowi serca. Kierownik duchowy jest osobą, która pomaga odczytywać słowo Boże i wobec której należy także zachowywać uległość, jednakże nie jest to posłuszeństwo jednoznaczne z posłuszeństwem słowu Bożemu. Kierownik duchowy może się mylić w prowadzeniu dziewicy konsekrowanej, dlatego nie przynależy mu posłuszeństwo kościelne⁴⁰, jakie zachowuje się wobec biskupa czy spowiedników, chyba że kierownik duchowy

³⁸ Por. D. Kasprzak, *Ojcostwo duchowe w myśli patrystycznej – zarys zagadnienia*, „Polonia Sacra” 20 (2016) nr 3 (44), s. 109; J. Naumowicz, *Kierownictwo duchowe w tradycji monastycznej*, w: *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik*, red. J. Augustyn, Kraków 2013, s. 158–159.

³⁹ Por. M.I. Rupnik, *Rozeznawanie duchowe, cz. 1: Ku doświadczeniu Boga*, Częstochowa 2004, s. 32–33.

⁴⁰ Thomas Merton pisze, że cnotą, na której należy się opierać w odniesieniu do kierownictwa, jest raczej rozumność niż posłuszeństwo. Zob. T. Merton, *Kierownictwo duchowe i medytacja*, Kraków–Niepokalanów 1995, s. 51.

jest jednocześnie spowiednikiem i kierownictwo dokonuje się w ramach spowiedzi.

Posłuszeństwo kościelne powinno być pełne, tzn. oparte na woli i intelekcie. Takie posłuszeństwo zakłada pragnienie tej samej rzeczy, co ten, kto ją nakazuje, oraz uznanie za dobrą rzecz to, co jest nakazane⁴¹. Najpełniej wyraża się ono w posłuszeństwie biskupowi diecezjalnemu. W praktyce kontaktów dziewicy konsekrowanej z biskupem diecezjalnym najczęściej będzie chodziło bardziej o aprobatę przez biskupa działalności dziewicy konsekrowanej niż o nakazywanie przez niego jakiejś konkretnej działalności. Dlatego też wola i intelekt podporządkowane są przyjęciu decyzji biskupa odnośnie do jakiegoś dzieła i wsłuchiwanie się w jego wskazówki. To ostatnie odnosi się również do nauczania biskupa, które jest wyrażone w jego homiliach i listach pasterskich a skierowane do wszystkich diecezjan. Postawa posłuszeństwa zakłada wsłuchiwanie się w zalecenia i propozycje. Niekiedy odpowiedź na jakieś propozycje może być dla dziewicy konsekrowanej trudna, jednak cenne będzie podjęcie ich nawet w zmienionej formie⁴².

Dziewica konsekrowana dokonująca rozeznania odnoszącego się do kierownictwa duchowego winna sobie zdawać sprawę z istniejącego w kierownictwie duchowym zjawiska wewnętrznego oporu⁴³, które polega na nieświadomym unikaniu konsekwencji duchowego doświadczenia⁴⁴. Wynika on z postawy zachowawczej, która jest przeciwna zmianom i rozwojowi relacji międzyosobowej. Oznaką wewnętrznego oporu może być niedostrzeżenie pewnych aspektów życia lub oczywistego znaczenia tekstu Pisma Świętego. Opór może się przejawiać w ciągłym powtarzaniu tego samego schematu odpowiedzi. W czytanych tekstach Pisma Świętego dziewica konsekrowana może nie dostrzegać bogactwa treści, lecz skupiać się na jednym, wybranym elemencie, co bywa przyczyną odczuwania nudy przy lekturze Pisma

⁴¹ Por. T. Špidlik, „Starzec” Ignacy. *Przykład ojcostwa duchowego*, przekł. H. Ćmiel, Częstochowa 2003, s. 184.

⁴² Na przykład zainicjowanie praktyki kościołów stacyjnych w Wielkim Poście i zaproszenie diecezjan do udziału w liturgii w określonych miejscach i czasie może wiązać się z utrudnieniem w dotarciu do danych miejsc dla osób nieposiadających samochodu, być dużym obciążeniem czasowym lub całkowicie zmieniać porządek dnia, gdy chodzi o porę Eucharystii. Dlatego możliwe jest pielgrzymowanie duchowe, które będzie przeżywane w jednościsłości z biskupem i jego inicjatywą.

⁴³ Por. J. Augustyn, *Praktyka kierownictwa duchowego*, Kraków 1993, s. 75–77; W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, s. 113–137; J.K. Ruffing, *Kierownictwo duchowe*, s. 45–68.

⁴⁴ Por. J.K. Ruffing, *Kierownictwo duchowe*, s. 45–47.

Świętego⁴⁵. Uświadomienie sobie przez dziewicę konsekrowaną istnienia tego zjawiska sprawi, że będzie ona skłonna do przyjęcia wskazówek, których początkowo nie rozumie, i do podjęcia poszukiwań. Opór wewnętrzny czy też pewnego rodzaju stagnacja może minąć pod wpływem systematycznej praktyki modlitwy. Jest to widoczne w duchowości monastycznej. Codzienna, mogłoby się wydawać monotonna, praktyka *lectio divina* oraz regularnie sprawowane oficjum monastyczne prowadzą do coraz głębszego przyswajania medytowanego słowa. Dziewica konsekrowana może przeglądać się w słowie Bożym i zacieśniać więzi z Chrystusem. Na tej drodze może ona przewyciężyć opór wewnętrzny wobec słowa Bożego, bez konieczności odwoływania się do pomocy kierownika duchowego.

Opór wewnętrzny może dotyczyć także samej osoby kierownika duchowego i ogólnie kierownictwa duchowego, ponieważ kierownictwo to, mając na celu rozwijanie więzi z Bogiem, sprzeciwia się zachowawczej skłonności opierania się zmianom. Niektórzy uważają, że brak oporu wobec modlitwy i kierownictwa duchowego jest znakiem ostrzegawczym, że kierownictwo i modlitwa są na złej drodze⁴⁶. Opór wobec kierownika duchowego może być jednak spowodowany także jego niewłaściwym sposobem prowadzenia kierownictwa i być w pełni uzasadniony⁴⁷. Oczywiście wiadomo, że nikt nie jest dobrym sędzią we własnej sprawie, jednakże wydaje się, że pokój serca to rzecz podstawowa. W życiu duchowym nie trzeba się spieszyć. Jeśli coś budzi w dziewicy konsekrowanej opór, to warto, by się temu przyjrzała, najpierw z kierownikiem, następnie samodzielnie. Dziewica konsekrowana może w duchu posłuszeństwa coś zrobić i przyglądać się, jakie to wydaje owoce, ku czemu prowadzi i czy rzeczywiście chce iść tą drogą, czy leży ona w jej sercu, czy też w jej sercu są inne pragnienia. Ważne, żeby kierownik duchowy wiedział, że coś budzi opór i osoba kierowana chce się temu przyjrzeć. Kierownik też może się mylić w prowadzeniu i może skorygować własne wskazówki. W dobrze prowadzonym kierownictwie Duch Święty działa zarówno przez osobę kierowaną, jak i przez kierownika i w tej relacji obie osoby zostają wzajemnie ubogacone. Osoba kierowana bowiem – niezależnie od tego, co czyni dla wspólnoty i co od niej czerpie – w czasie kierownictwa przekazuje swoje doświadczenie Boga kierownikowi, który jest przedstawicielem wspólnoty Kościoła⁴⁸. Tym samym

⁴⁵ Por. W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, s. 114–115.

⁴⁶ Por. W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, s. 124.

⁴⁷ Por. J.K. Ruffing, *Kierownictwo duchowe*, s. 56.

⁴⁸ Por. W.A. Barry, W.J. Connolly, *Kierownictwo duchowe w praktyce*, s. 160.

kierownictwo duchowe nie przebiega w oderwaniu od wspólnoty, dokonuje się we wspólnocie, co więcej – służy jej budowaniu przez zacieśnianie więzi dziewicy konsekrowanej z Bogiem, który jest spoiwem w strukturze Kościoła. Posłuszeństwo ze strony osoby konsekrowanej powinno być inspirowane rozeznaniami duchowymi⁴⁹. Wtedy posłuszeństwo jest dojrzałe. Niekiedy bowiem można się spotkać z karykaturą posłuszeństwa, która wynika z przerzucenia odpowiedzialności za swój rozwój duchowy na kierownika duchowego.

4. Proces indywidualnego rozeznavania duchowego

W literaturze przedmiotu wymienia się pięć faz w procesie indywidualnego rozeznavania duchowego⁵⁰: zbieranie informacji, czas modlitwy i refleksji, analiza wewnętrznych poruszeń, podjęcie decyzji i potwierdzenie wyboru. W kierownictwie duchowym wszystkie te etapy winny mieć miejsce, gdy dziewica konsekrowana spotyka się ze strony kierownika duchowego z nauczaniem, które ją niepokoi, lub ze strony biskupa z negatywnymi decyzjami odnośnie do swoich propozycji. Jednakże nawet negatywna decyzja biskupa nie musi być trwała, a przekonania kierownika duchowego czy spowiednika w jakiejś sprawie nie muszą być wiążące.

Zbieranie informacji przez dziewicę konsekrowaną będzie polegało na zobiektywizowaniu nauczania kierownika duchowego lub zastanowieniu się nad okolicznościami, którymi kierował się biskup przy podjęciu decyzji. Nauczanie kierownika duchowego powinno być skonfrontowane ze słowem Bożym, następnie odczytane w świetle konkretnej duchowości oraz liturgii, a także rozważone bez pośpiechu. Służy temu szczególnie duchowość monastyczna, dzięki *lectio divina* opartej na kontakcie z Pismem Świętym i dziełami ojców Kościoła, w co można włączyć również lekturę dokumentów kościelnych; zaś liturgia traktowana jako centrum życia duchowego oraz życie w obecności Bożej są dobrymi warunkami do podjęcia refleksji nad wypełnianiem woli Bożej. Zarówno w kontakcie z kierownikiem duchowym, jak i biskupem diecezjalnym chodzi o szukanie woli Bożej w życiu, żeby dziewica konsekrowana nie rozminęła się z oczekiwaniami Chrystusa-Oblubieńca i tym, co On zechce jej zlecić, jako osobie, która „troszczy się o sprawę Pana” (1 Kor 7, 34).

⁴⁹ Por. A. Louf, *Towarzystwo duchowe*, Kraków 1994, s. 22.

⁵⁰ Por. J. Augustyn, *Rozeznavanie duchowe*, cz. 1, www.czestochowa-jezuici.pl/2015/04/24rozeznavanie-duchowe-cz-1/ (29.04.2020).

Czas modlitwy i refleksji winien być czasem przyzywania Ducha Świętego. Może to się dokonywać w czasie mszy świętej. W II modlitwie eucharystycznej podczas epiklezy Duch Święty wzywany jest dwukrotnie. Pierwszy raz nad darami eucharystycznymi. Drugi raz po przeistoczeniu wraz z modlitwą, by zjednoczył tych, którzy przyjmują Komunię świętą i uczynił z nich jedno ciało⁵¹. Jest to Ciało Chrystusa, żywa świątynia, w której każdy ochrzczony ma swoje konkretne miejsce. Biskup wymieniany w kanonie jest widzialnym znakiem tej jedności, dlatego też w Eucharystii dokonuje się umocnienie więzi dziewicy konsekrowanej z biskupem, a przyjęcie daru Ducha Świętego sprawia, że konsekrowana może skutecznie pełnić swoją posługę w Kościele. Teksty biblijne zapowiadające rzeczywistość Nowego Przymierza wskazują na odnowioną relację człowieka z Bogiem, w której „nie będą się musieli wzajemnie pouczać, mówiąc jeden do drugiego: Poznajcie Pana! Wszyscy bowiem od najmniejszego do największego poznają Mnie” (Jr 31, 34). Święty Jan w swoim liście mówi wprost, że chrześcijanie mają namaszczenie od Świętego i wszyscy są napełnieni wiedzą⁵². To namaszczenie w sposób sakramentalny udzielane jest zwłaszcza podczas chrztu i bierzmowania. Dlatego też w trakcie rozeznawania duchowego dziewica konsekrowana powinna ożywiać w sobie łaskę tych sakramentów, a zwłaszcza sakramentu bierzmowania, który udziela Ducha Świętego dla posługiwania w Kościele. Przekonanie o działaniu pod wpływem Ducha Świętego jest potrzebne dziewicy konsekrowanej, ale ostatecznego rozeznania dokonuje biskup. Gdy w przedłożonej biskupowi sprawie jego decyzja jest negatywna, a dziewica konsekrowana po rozeznaniu jest przekonana o działaniu Ducha Świętego, winna ponownie przedstawić problem biskupowi, zwracając większą uwagę na formę i sposób, w jaki to zrobi. Czasem niesprzyjające okoliczności do przeprowadzenia spokojnej rozmowy uniemożliwiają właściwy kontakt i rozeznanie ze strony biskupa.

Czas modlitwy i refleksji potrzebny jest również przy analizie wewnętrznych poruszeń. Najlepiej, gdy jest ona dokonywana przy pomocy kogoś drugiego. Gdy nie ma takiej możliwości, należy liczyć się z potrzebą dłuższego czasu, by rozeznąć swój stan ducha. Przy ocenianiu kierownictwa duchowego należy strzec się przed zbyt pochopnymi decyzjami. Podjęcie decyzji związanej z kierownictwem duchowym, czy będzie chodziło o kierownika duchowego, stałego spowiednika, czy też o biskupa, winno być związane z pokojem serca. Dopóki dziewica konsekrowana nie ma pewności, jak postąpić, powinna

⁵¹ Por. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, wyd. pierwsze, Poznań 1986, s. 316*–318*.

⁵² Zob. 1 J 2, 20.

przedłużyć czas modlitwy i refleksji. Potwierdzenie wyboru dokona się przy pomocy osób pomagających jej w kierownictwie duchowym i dzięki pokojowi serca będącego owocem Ducha Świętego.

5. Uwagi końcowe

W niniejszym artykule poruszono kwestię odpowiedzialności dziewicy konsekrowanej za swoją formację, czego częścią jest rozeznawanie w kierownictwie duchowym. Dojrzałe podejście do kierownictwa duchowego zakłada świadomość uwarunkowań związanych z tym rodzajem relacji międzysobowych. Bóg posługuje się ludźmi w objawianiu swej woli, ale też nie czyni niczego wbrew człowiekowi, z którym związał się przymierzem miłości. Szukanie Boga, które powinno być głównym celem dziewicy konsekrowanej, dokonuje się w Kościele, przez Kościół i dla Kościoła. Zatem i kierownictwo duchowe służy temu, by „trwać w nauce Apostołów i we wspólnotie, w łamaniu chleba i w modlitwach” (Dz 2, 42), by Dobra Nowina szerzyła się w świecie współczesnym przez świadectwo życia i posługę słowa.

Podsumowując, warto podkreślić cel kierownictwa duchowego. Jest nim pomoc w pełnieniu woli Bożej. Jeżeli zatem w przekonaniu osoby konsekrowanej cel ten nie jest osiąganym, a kierownictwo nie ma określonego kierunku, winno być poddane rozeznaniu.

ABSTRAKT

Rozeznawanie dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym

Niniejszy artykuł podejmuje kwestię odpowiedzialności dziewicy konsekrowanej za swoją formację, czego częścią jest rozeznawanie w kierownictwie duchowym. Poruszono w nim kwestię osób, które służą dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym, a więc kierownika duchowego, stałego spowiednika i biskupa diecezjalnego. Omówiono źródła życia duchowego, jakimi są słowo Boże, czyli Pismo Święte i Tradycja, duchowość dziewicy konsekrowanej i liturgia, a także głos serca, w aspekcie kierownictwa duchowego. Poruszono kwestię posłuszeństwa i oporu wewnętrznego w kierownictwie duchowym. Zajęto się procesem indywidualnego rozeznawania, które dotyczy kierownictwa duchowego.

SŁOWA KLUCZOWE

rozeznawanie duchowe, kierownictwo duchowe, *ordo virginum*

ABSTRACT

The Discernment of a Consecrated Virgin in Spiritual Direction

This paper deals with the issue of responsibility of a consecrated virgin for her formation, part of which is discernment in spiritual direction. It brings up the question of persons who can serve a consecrated virgin with spiritual guidance, namely the spiritual director, the permanent confessor, and the diocesan bishop. It discusses the sources of spiritual life, which are the Word of God, i.e., Scripture and Tradition, the spirituality of the consecrated virgin and liturgy, and the voice of the heart, in the aspect of spiritual direction. The issue of obedience and internal resistance in spiritual direction is addressed. The process of individual discernment as it relates to spiritual direction is also discussed.

KEYWORDS

spiritual discernment, spiritual accompaniment, *ordo virginum*

BIBLIOGRAFIA

Augustyn J., *Praktyka kierownictwa duchowego*, Kraków 1993.

Augustyn J., *Rozeznawanie duchowe*, cz. 1, www.czystochowa-jezuici.pl/2015/04/24rozeznawanie-duchowe-cz-1/ (29.04.2020).

Barry W.A., Connolly W.J., *Kierownictwo duchowe w praktyce*, przekł. P. Samerek, J. Oniszczyk, Kraków 1992.

Benedykt XVI, Posynodalna adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini*, https://www.vatican.va/content/dam/benedict-xvi/pdf/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini_pl.pdf (10.01.2022).

Bez niejasności w relacjach. Z Agatą Rusak, psychologiem, psychoterapeutą i superwizorem Stowarzyszenia Psychologów Chrześcijańskich rozmawia Marcin Walczak, „Pastores. Kwartalnik poświęcony formacji kapłańskiej” (2020) nr 1 (86), s. 67–82.

Bianchi E., *Przemodlić słowo. Wprowadzenie do „lectio divina”*, tł. A. Tronina, Kraków-Tyniec 1998.

Desprez V., *Początki monastycyzmu*, t. 1: *Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do soboru efeskiego (431)*, przekł. J. Dembska, red. naukowa M. Starowieyski, Kraków-Tyniec 1999.

- Dyrek K., *Trudności w relacji między kierownikiem duchowym i osobą prowadzoną podczas kierownictwa duchowego*, w: *W kręgu kierownictwa duchowego*, t. 2, red. U. Chmiel, Kraków 1994, s. 49–61.
- Hiżycki S., *Czy mnich może złamać obietnicę daną przełożonemu?*, „Cenobium” (2017) nr 24, s. 67–77.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.html (10.01.2022).
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie *Vita consecrata*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_25031996_vita-consecrata.html (10.01.2022).
- Jurado M.R., *Rozeznawanie duchowe. Teologia, historia, praktyka*, przekł. K. Homa, Kraków 2002.
- Kasprzak D., *Ojcostwo duchowe w myśli patrystycznej – zarys zagadnienia*, „Polonia Sacra” 20 (2016) nr 3 (44), s. 101–122.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Kisiel S., *Niektóre aspekty kształtowania u młodzieży dojrzałego sumienia*, „Collectanea Theologica” 56 (1986) f. 2, s. 55–63.
- Kobylińska Z., *Jean Vanier – wątpliwości na marginesie oskarżenia*, <https://ekai.pl/jean-vanier-watpliwosci-na-marginesie-oskarzenia/> (29.04.2020).
- Kochel J., *W szkole słowa Bożego. Medytacje w rytmie „lectio divina”*, Opole 2001.
- Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ecclesiae Sponsae Imago. Instrukcja na temat „ordo virginum”*, Pelplin 2019.
- Kudasiewicz J., *Modlitwa Biblii. Wprowadzenie do „lectio divina”*, Kielce 2000.
- Masini M., *Wprowadzenie do „lectio divina”. Teologia, metoda, duchowość, praktyka*, tł. B. Żurowska, Kraków 2001.
- Merton T., *Kierownictwo duchowe i medytacja*, Kraków–Niepokalanów 1995.
- Mszał rzymski dla diecezji polskich*, wyd. pierwsze, Poznań 1986.
- Naumowicz J., *Kierownictwo duchowe w tradycji monastycznej*, w: *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik*, red. J. Augustyn, Kraków 2013, s. 155–164.
- Pontyfikał rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony

- staraniem papieża Jana Pawła II, *Obrzędy konsekracji dziewic*, wydanie wzorcowe, Katowice 2001.
- Pudełko A.M., *Ksiądz i siostra zakonna – przestrzenie spotkania*, „Pastores. Kwartalnik poświęcony formacji kapłańskiej” (2020) nr 1 (86), s. 40–47.
- Ruffing J.K., *Kierownictwo duchowe. Dalsze etapy*, przekł. K. Gdowska, Kraków 2010.
- Rupnik M.I., *Rozeznawanie duchowe, cz. 1: Ku doświadczeniu Boga*, Częstochowa 2004.
- Secondin B., *Modlitewna lektura Pisma Świętego, t. 1: Zasady, przykłady i metoda medytacji „lectio divina” w grupie i dla osób indywidualnych*, przekł. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006.
- Secondin B., *Modlitewna lektura Pisma Świętego, t. 2: 27 przykładów, aby nauczyć się medytacji „lectio divina”*, przekł. A. Ryndak-Laciuga, Kraków 2006.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, s. 350–362.
- Špidlik T., „*Starzec*” Ignacy. *Przykład ojcostwa duchowego*, przekł. H. Ćmiel, Częstochowa 2003.
- Stypułkowska B., *Biblijna katecheza o miłosierdziu skierowana do dziewic konsekrowanych. Przyczynek do formacji stałej*, w: *Oblicza miłosierdzia w Biblii*, red. J. Jaromin, Wrocław 2016, s. 97–122.
- Stypułkowska B., *Formacja teologiczna w „ordo virginum”*, „*Analecta Cracoviensia*” 52 (2020), s. 89–129.
- Stypułkowska B., *Indywidualne formy życia konsekrowanego w kontekście Roku życia konsekrowanego*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 43 (2015), s. 117–145.
- Stypułkowska B., *Maryja – Matka, Siostra i Nauczycielka dziewicy konsekrowanej*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 48 (2021), s. 99–125.
- Stypułkowska B., *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych żyjących w świecie wynikające z duchowości monastycznej*, „*Analecta Cracoviensia*” 48 (2016), s. 195–222.
- Stypułkowska B., *Pustelnicy jako przedstawiciele indywidualnej formy życia konsekrowanego*, „*Analecta Cracoviensia*” 50 (2018), s. 125–160.
- Stypułkowska B., *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, „*Annales Canonici*” 14 (2018) 2, s. 291–321.
- Św. Hieronim, *Z Prologu do komentarza Księgi Izajasza proroka*, w: *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego, t. 4: Okres zwykły, tygodnie XVIII–XXXIV*, Poznań 1988, s. 1226.
- „*Uważajcie, jak słuchacie*” (Łk 8, 18). *Teoria i praktyka „lectio divina”*, red. H. Witczyk, S. Hareźga, Kielce 2003.
- Weron E., *Kierownictwo duchowe*, Poznań–Warszawa 1983.

Wons K., *Jak żyć słowem Bożym na co dzień*, Kraków 2000.

Zarzycki S.T., *Abba*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 31.

Zatorski W., *Usłyszeć słowo Boże. Praktyka „lectio divina”*, Kraków 1999.